

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันการแนะแนวเป็นรู้จักกันดีในวงการศึกษา และเป็นงานหลักอย่างหนึ่งของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา การแนะแนวก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน นักศึกษา ในอันที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของนักเรียน นักศึกษา ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งสามารถที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาการปรับตัวต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

การแนะแนว(Guidance) เป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถนำตนเองได้ ตัดสินใจได้ว่าจะศึกษาด้านใด ประกอบอาชีพใด หรือแก้ปัญหาอย่างไร และสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุข ได้พัฒนาตนเองให้ถึงขีดสุดในทุกด้าน (วัชร ทรัพย์มี ,2531)

การแนะแนวแบบกลุ่มเป็นการนำกิจกรรมต่างๆ เข้ามาดำเนินการเพื่อให้นักเรียนที่เข้าร่วมในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้รับข้อมูลอันเป็นประโยชน์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการวางแผนเพื่ออนาคต การตัดสินใจ เกิดความกระฉับกระเฉงต่อสิ่งใหม่ๆ อีกทั้งยังส่งเสริมให้สมาชิกตระหนักในตนเอง รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น พัฒนาคุณภาพจิตใจของตน (Downing,1968) เป็นประโยชน์และประหยัดเวลาเนื่องจากสามารถจัดกับกลุ่มคนได้จำนวนมากในเวลาเดียวกัน มีความยืดหยุ่น สามารถจัดกลุ่มตามความต้องการของนักเรียน เหมาะสมกับความสนใจของนักเรียน เป็นการพัฒนาและเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียน ในด้านที่สำคัญคือด้านการศึกษา ด้านส่วนตัว ด้านสังคมและอาชีพ (Wrenn, Reinhard and Schwarzrock, 1961)

การจัดการแนะแนวแบบกลุ่มสามารถจัดดำเนินการแบบกลุ่มใหญ่หรือแบบกลุ่มย่อยตามวัตถุประสงค์การจัด การแนะแนวแบบกลุ่มย่อย (Small Group Guidance) เป็นกระบวนการให้ข้อมูลทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และสังคม โดยเน้นการพิจารณาแลกเปลี่ยน

ข้อมูลและความคิดเห็นซึ่งกันและกันของสมาชิกกลุ่ม พยายามให้สมาชิกเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อก่อให้เกิดพลังกลุ่ม เป็นการให้ความรู้ทั้งด้านเนื้อหา และทักษะ ผู้นำกลุ่มจะมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนให้กลุ่มมีการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง และมีการให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ สมาชิกจะมีทางเลือกที่มากกว่า ตลอดจนพฤติกรรมกลุ่มจะช่วยให้ข้อมูลและการเสริมแรง อีกทั้งกลุ่มจะให้ความรู้สึกที่อบอุ่นและปลอดภัย (Troitzer, 1977) เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกภายในกลุ่มได้ร่วมกันพิจารณาปัญหาต่างๆ ให้สมาชิกได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทำให้สมาชิกภายในกลุ่มสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี การมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ก่อให้เกิดพลังกลุ่ม เป็นพลังที่จะนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ หรือบรรลุผลตามเป้าหมายของกลุ่ม การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้าใจ มองเห็นภาพงานได้อย่างชัดเจน สามารถนำหลักการไปสู่การปฏิบัติได้ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่ม สามารถเข้าใจตนเองและปัญหาต่างๆ ได้อย่างแจ่มแจ้ง มีความรับผิดชอบและสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างชาญฉลาด ร่วมกันในกลุ่ม ทำให้เกิดความเข้าใจ มองเห็นภาพงานได้อย่างชัดเจน สามารถนำหลักการ ไปสู่การปฏิบัติได้ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่ม สามารถเข้าใจตนเองและปัญหาต่างๆ ได้อย่างแจ่มแจ้ง มีความรับผิดชอบและสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างชาญฉลาด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นำไปสู่ความเจริญงอกงามจนถึงขีดสูงสุดของแต่ละบุคคล (วัฒนา พัชราวณิช, 2531)

การแนะแนวเป็นกลุ่มจะช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะและทักษะบางประการให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้ การส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ จะทำให้สมาชิกในกลุ่มยอมรับและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเกิดพัฒนาการทางสังคม มีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้บุคคลได้รู้จักและเข้าใจตนเองรวมทั้งผู้อื่น มีผลให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเอง

การตระหนักในอนาคต (Future Orientation) หมายถึงความสามารถในการคาดการณ์ไกล และเล็งเห็นความสำคัญของผลดีผลเสียของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความต้องการได้รับผลในอนาคตที่ดีกว่าหรือมากกว่าผลที่จะเกิดในปัจจุบัน ทำให้ดำเนินการวางแผนสู่การปฏิบัติ มีการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติไปตามขั้นตอนไปตามแผนที่วางไว้ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการในอนาคต ผู้ที่มีการตระหนักในอนาคตเป็นผู้ที่สามารถจะคิดถึงเหตุการณ์ระยะยาวในอนาคตและเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติอื่นๆ สูงทั้งในด้านสติปัญญาและสุขภาพ สามารถควบคุมตนเองอย่างเหมาะสม รู้จักอดใจ รอได้ (Mischel, 1974) และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมแก่กาละ เทศะ ไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมาย ซึ่งผู้ที่มีการตระหนักในอนาคตยังจัดว่าเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงด้วย (Wright, 1975) การตระหนักในอนาคต

เป็นจิตลักษณะที่แตกต่างหากจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ บุคคลใดมีลักษณะสองประเภทนี้สูงก็อาจคาดได้ว่า เขามักมีพลังผลักดันให้กระทำกิจกรรมต่างๆ ในปัจจุบันได้อย่างขยันขันแข็ง ถ้าการกระทำนั้นจะเป็นจุดเริ่มต้นของผลประโยชน์ที่ดีในระยะยาว เช่น ขยันเรียนหนังสือในปัจจุบันเพื่อจะได้งานที่ดีมีชีวิตที่ก้าวหน้าและสุขสบายในอนาคต (Raynor, 1982)

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่าลักษณะของบุคคลที่มีการตระหนักในอนาคต ควรจะมีความสามารถในการคาดการณ์ไกล เห็นความสำคัญของอนาคต สามารถตัดสินใจลงมือกระทำ หาทางแก้ไขปัญหา และวางแผนดำเนินการเพื่อผลในอนาคต รู้จักการปฏิบัติในการเลือกกระทำและรอคอย มีการควบคุมตนเอง และมีความเพียรพยายามในปัจจุบัน เพื่อประสบความสำเร็จในชีวิต

การตระหนักในอนาคตเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการเตรียมตัวเยาวชนของชาติ ให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพเพราะบุคคลที่มีเป้าหมายหรือมีการกำหนดสิ่งที่ต้องการไว้ล่วงหน้าที่ชัดเจน ย่อมมีความตั้งใจและใช้ความพยายามอย่างจริงจังในการกระทำพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ (จันทนา นนทิก, 2533) เป็นการสร้างแรงจูงใจให้เด็กเห็นความสำคัญของอนาคต มีแนวทางในการดำรงชีวิตในปัจจุบันและการเตรียมตัวเพื่ออนาคต เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอนาคตกับสมรรถภาพทางการเรียนของตน เป็นผลให้เกิดความมั่นใจในตนเองและสามารถปรับได้ดี (นาคยา ปิรันธนานนท์, 2526) บุคคลที่ขาดสำนึกในอนาคตหรือมองอนาคตในแง่ร้าย มักจะสร้างปัญหา ก่อความยุ่งยากให้สังคม และขาดแรงจูงใจที่จะสร้างอนาคตของตนเอง (รังสรรค์ เฟิงนู, 2531) นักจิตวิทยาหลายท่าน เชื่อว่า ความไม่สามารถจะอดใจรอได้อย่างพอเพียง ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคมและอาชญากรรม ตลอดจนความล้มเหลวในการทำงาน การตระหนักในอนาคตจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา (Mischel, 1974) และก่อให้เกิดแนวคิดเรื่องอนาคตอย่างเป็นระบบ (นาคยา ปิรันธนานนท์, 2526)

โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญในการเตรียมตัวเด็กเพื่อชีวิตในอนาคต โดยอาจเริ่มจากการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหาวิชา ให้เด็กเห็นความสำคัญของการพิจารณาอนาคต (อุบลรัตน์ เต็งไธรงค์, 2520) ให้ผู้เรียนมองไปข้างหน้า รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (เอกวิทย์ ฌ กลาง, 2526) จึงควรให้นักเรียนได้สามารถควบคุมโนภาพของตนเองเกี่ยวกับอนาคตให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ และแผนการในอนาคตของนักเรียน (Kauffman, 1980 อ้างถึงใน พนิตา สินสุวรรณ, 2527)

กระบวนการที่จะพัฒนาบุคคลทั้งในด้านการคิด การแก้ปัญหา ให้สามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการได้อย่างเต็มที่ ในการพัฒนาการตระหนักในอนาคตนั้น การใช้โปรแกรมการ

แนะแนวแบบกลุ่มย่อย (Small Group Guidance) น่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาการตระหนักรู้ในอนาคตนักเรียนได้ เพราะการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้บุคคลพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การแนะแนวเป็นกลุ่มเหมาะที่จะใช้กับเด็กวัยรุ่น เนื่องจากเด็กต้องการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ มีการแสดงความคิดเห็นเป็นของตนเอง ต้องการที่จะรู้จักและเข้าใจตนเองและสภาพแวดล้อม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยมาใช้ในการส่งเสริมการตระหนักรู้ในอนาคตนักเรียน เพราะการตระหนักรู้ในอนาคตนับเป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การช่วยส่งเสริมและพัฒนาการตระหนักรู้ในอนาคตนักเรียนเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตเยาวชนที่มีการตระหนักรู้ในอนาคตน่าจะช่วยสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น สังคมไทยก็จะมีประชากรที่มีคุณภาพต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของ ขอนำเสนอตามลำดับดังนี้ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการแนะแนวแบบกลุ่ม ทฤษฎีเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอนาคตนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การแนะแนวแบบกลุ่ม (Group Guidance)

กลุ่มทางจิตวิทยามีอยู่ด้วยกันหลายประเภท แต่ละประเภทมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันบางประการและแตกต่างกันบางประการ กลุ่มทางจิตวิทยาต่างๆ ได้แก่ การแนะแนวแบบกลุ่ม (Group Guidance) การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม (Group Counseling) กลุ่มสร้างแรงบันดาลใจ (Growth Group) และจิตรักษาแบบกลุ่ม (Group Psychotherapy) หลักเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการจำแนกกลุ่มออกเป็นประเภทต่าง ๆ นั้นพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการจัดกลุ่ม ขนาดของกลุ่ม ลักษณะของสมาชิกกลุ่ม ลักษณะและวิธีการนำกลุ่มของผู้นำกลุ่มและพิจารณาจากระยะเวลาการเข้ากลุ่ม (Troizer, อ้างถึงใน ชูชัย สมितिไกร, 2527)

การแนะแนวแบบกลุ่มเป็นบริการแนะแนวบริการหนึ่งจัดให้กับนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนที่เข้ากลุ่มร่วมแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยมีนักจิตวิทยาการปรึกษาเป็นผู้นำกลุ่ม มีจุดประสงค์เพื่อให้ข่าวสาร สร้างบรรยากาศที่เหมาะสม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระในกระบวนการกลุ่ม นักจิตวิทยาการปรึกษาจะเอื้ออำนวยให้สมาชิกกลุ่มเกิดการหยั่งรู้และการเข้าใจตนเอง เกิดความงอกงามใน

ตนเอง และมีวุฒิภาวะ มีการพิจารณาการกระทำอย่างมีเหตุผล ทำให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น สมาชิกจะมีส่วนร่วมกันในกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นความงอกงาม (Dowing, 1968)

การแนะแนวแบบกลุ่มเป็นกระบวนการช่วยเหลือให้นักเรียนมีการวางแผนเกี่ยวกับตนเองในด้านการศึกษาและอาชีพ มีการตัดสินใจ เพื่อให้มีชีวิตอย่างมีความหมายและมีความสุข ในกระบวนการจะเกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่สมาชิกเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ด้านการศึกษาอาชีพและสังคม และการให้ข้อมูลแก่สมาชิก การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันนั้นจะอยู่ในความรับผิดชอบของผู้นำกลุ่ม (Trotzer, 1977) มีการสนับสนุนให้ผู้มารับบริการ ได้มีการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ เพื่อจะทำให้ข้อมูลนั้นเกิดความกระจ่าง และมีความหมายมากขึ้น (วัชร ทรัพย์มี ,2525)

กิจกรรมของการแนะแนวแบบกลุ่มประกอบด้วย โปรแกรมการแนะแนวที่ดำเนินการโดยให้สมาชิก มีปฏิสัมพันธ์ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการวางโครงการในอนาคต เกิดการกระจ่างแจ้งในสิ่งใหม่ๆ อีกทั้งยังเป็นการช่วยกระตุ้นให้เด็กได้รู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่น พัฒนาทักษะทางสังคม ส่งเสริมคุณภาพแห่งจิตใจ ซึ่งจะส่งผลต่อการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น (Dowing, 1968)

ในช่วงปี ค.ศ. 1950 ได้มีการนำการแนะแนวแบบกลุ่มมาใช้ในโรงเรียน มีตำราเกี่ยวกับการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มนับเป็นเล่มแรกที่เขียนได้ครอบคลุมวิธีการกลุ่มอย่างกว้างขวางโดยเบนเนท (Bennett) ปี ค.ศ. 1955 (Dye, 1968)

ชนิดของการแนะแนวแบบกลุ่ม

รูปแบบของการแนะแนวแบบกลุ่มนั้นสามารถจัดเป็นการแนะแนวแบบกลุ่มใหญ่ การพบกันในชั้นเรียน กลุ่มมนุษยสัมพันธ์ การแนะแนวในชั้นเรียนหรือการสอนวิชา กิจกรรมแนะแนว และการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย ซึ่งรูปแบบของการจัดแนะแนวกลุ่มประเภทนี้เป็นการพัฒนาและป้องกัน จัดขึ้นเพื่อช่วยให้บุคคลเข้าใจตนเอง และช่วยให้บุคคลสามารถนำชีวิตไปสู่ความพึงพอใจและการดำรงชีวิตอย่างมีความหมายมากขึ้น โดยมุ่งเน้นที่หัวข้อ ทักษะ และข้อมูลรายละเอียดที่สอดคล้องกับธรรมชาติของคน โดยวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความงอกงาม เอื้ออำนวยต่อการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การแนะแนวแบบกลุ่มมักจัดดำเนินการใน 5 แบบ (Trotzer, 1977) คือ การแนะแนวแบบกลุ่มใหญ่ (Large - Group Guidance) การพบกันในชั้นเรียน (Classroom Meeting) กลุ่มมนุษยสัมพันธ์ (Human-Relations Group) และการแนะแนวในชั้นเรียน หรือการสอน

วิชากิจกรรมแนะแนว (Guidance Class) และการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย (Small Group Guidance) ซึ่งจะอธิบายโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้

การแนะแนวแบบกลุ่มใหญ่

การแนะแนวเป็นกลุ่มใหญ่โดยพื้นฐานเป็นการช่วยเหลือนักเรียนในด้านการวางแผน และการตัดสินใจในสิ่งต่างๆ โดยเน้นในด้านการให้ข้อมูลทางการศึกษาให้กับนักเรียนในกลุ่มที่ต้องการข้อมูลเดียวกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มซักถามได้ จำนวนสมาชิกในกลุ่มจะเท่ากับจำนวนนักเรียนในชั้นเรียนโดยทั่วไป การแนะแนวเป็นกลุ่มใหญ่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในการช่วยให้สมาชิกกลุ่มปรับคนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ระยะเวลาที่ใช้ในกลุ่ม ควรจะอยู่ประมาณ 15 นาทีถึง 1 ชั่วโมง (Trotzer, 1977)

การพบกันในห้องเรียน

การพบกันในห้องเรียนสามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ได้สำหรับกลุ่มที่มีการเตรียมความพร้อมแล้ว การพบกันในห้องเรียนสามารถทำได้โดยสะดวก และสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี การพบปะกันทำให้นักเรียนรู้ว่าเขามีเวลาเฉพาะที่พวกเขาสามารถพบกัน จุดมุ่งหมายของการพบกันในห้องเรียน คือ การมีส่วนร่วมในการอภิปรายกันในกลุ่ม นักจิตวิทยาปรึกษาจะเป็นผู้เฝ้าอำนวยความสะดวกให้มีการอภิปรายกัน การพบกันในห้องเรียนควรใช้เวลาอย่างน้อย 30 นาที แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม และควรพบกัน 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ (Trotzer, 1977)

กลุ่มมนุษยสัมพันธ์

กลุ่มมนุษยสัมพันธ์เป็นกลุ่มที่ใช้ในการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารและความสัมพันธ์ กระบวนการที่ใช้ในกลุ่ม คือ การอภิปรายกันในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้ช่วยให้กลุ่มเกิดการปฏิสัมพันธ์และมีการอภิปรายกัน ซึ่งมักนำไปใช้ในองค์กร จำนวนสมาชิกจะเริ่มจาก 6 คน จนถึง 72 คน โดยที่กลุ่มใหญ่สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้ เวลาที่ใช้เริ่มจาก 1 ชั่วโมง ถึง 3 ชั่วโมง ในแต่ละครั้ง และถ้าเป็นการสัมมนาเชิงปฏิบัติการก็จะใช้เวลาที่มากกว่านี้ (Trotzer, 1977)

การแนะแนวในชั้นเรียน

การแนะแนวในชั้นเรียนเป็นเทคนิคในการแนะแนวอาชีพในโรงเรียน โดยจัดทำขึ้นตลอดปีการศึกษา การแนะแนวในชั้นเรียนนั้นจะมีการดำเนินการโดยใช้ทั้งหลักของการแนะแนว และหลักของการปรึกษาเชิงจิตวิทยา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จำเป็นในสถาบันการศึกษานักเรียนจะได้รับทั้งประสบการณ์และความรู้ การแนะแนวนั้นจะคำนึงถึงความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก (Trotzer, 1977)

การแนะแนวแบบกลุ่มย่อย

การแนะแนวแบบกลุ่มย่อยเป็นส่วนหนึ่งของการแนะแนวแบบกลุ่มใหญ่ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเหมือนกัน คือการป้องกันปัญหาและส่งเสริมพัฒนาการ และมีวิธีดำเนินการเช่นเดียวกัน แตกต่างกันที่ขนาดของกลุ่มและบรรยากาศของกลุ่ม ในการดำเนินการนั้น การอธิบายหรือการสอนอาจทำในกลุ่มใหญ่ในส่วนของทฤษฎีปฏิบัติอาจทำในกลุ่มย่อย (Trotzer, 1977)

การแนะแนวแบบกลุ่มย่อยเป็นกระบวนการให้ข้อมูลทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และสังคม วิธีดำเนินการให้มีการพิจารณาแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และพยายามให้สมาชิกเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อก่อให้เกิดพลังกลุ่ม กระบวนการ คือ การให้ความรู้ทั้งด้านเนื้อหา และทักษะ จุดสำคัญอยู่ที่ให้บุคคลนำไปจรรยาสู่สิ่งแวดล้อม ข่าวสาร ไปสัมพันธ์กับเป้าหมาย ค่านิยมและความรับผิดชอบของตน ผู้นำกลุ่มจะมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนให้กลุ่มมีการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง และมีการให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (Trotzer, 1977)

ในการดำเนินการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย สมาชิกของกลุ่มมักจะประกอบด้วย 3 - 15 คน มีการพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันตามเวลาที่กำหนดไว้ ในหัวข้อที่เป็นเรื่องทั่วไป หรือเรื่องที่ผู้นำกลุ่มกำหนดขึ้นมา (Barker, Cegala, Kibler and Washlers, 1979) ดังนั้นการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยจะมีประโยชน์ในการช่วยให้บุคคลได้พัฒนาทักษะทางสังคม พัฒนาความสามารถในการตัดสินใจ และทำให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิต (Trotzer, 1977)

ลักษณะพัฒนาการกลุ่มของกลุ่มย่อย

ทรอทเซอร์ (Trotzer, 1977) ได้กล่าวถึงพัฒนาการและบรรยากาศของกลุ่มย่อยไว้ทั้งสิ้น 5 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย (The Security Stage) ระยะเริ่มแรกของกระแสของกลุ่มเป็นระยะที่สมาชิกกลุ่มรู้สึกถึงเลใจที่จะเข้าไปมีปฏิกริยาในกลุ่ม งานขั้นพื้นฐานของระยะนี้คือ กลุ่มจะดำเนินไปเพื่อพัฒนาความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยของสมาชิก สมาชิกจะมีการกระทำในวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกันและรู้จักกันมากขึ้น จุดสำคัญคือให้สมาชิกหันความสนใจจากเรื่องส่วนตัวนอกกลุ่มให้เข้ามาสู่ประสบการณ์ในกลุ่ม มีบรรยากาศของการต้อนรับซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นกันเองในหมู่สมาชิก ซึ่งควรบอกเล่าให้สมาชิกกลุ่มทราบถึงข้อปฏิบัติของการอยู่ร่วมกันในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้สึกไว้วางใจในตนเองและผู้อื่น ไว้วางใจกลุ่ม ความไว้วางใจต่อกันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้สมาชิกเกิดความกล้าและมั่นใจที่จะเปิดเผยตนเองในกลุ่ม เป็นการปูทางไปสู่การพัฒนาในสัมพันธภาพของสมาชิกกลุ่มและระหว่างสมาชิกกลุ่มกับผู้นำกลุ่มมากขึ้น

ขั้นที่ 2 ขั้นยอมรับกลุ่ม(The Acceptance Stage) เมื่อสมาชิกรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม รู้สึกอบอุ่นและได้รับการยอมรับจากกลุ่ม สมาชิกจะมีการพูดคุยเปิดเผยประสบการณ์ส่วนตัวมากขึ้นทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักและเข้าใจความรู้สึกของกันและกันมากขึ้น ได้รู้จักตนเองจากการมองของคนอื่น อันจะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขในตนเอง กลุ่มจะพัฒนาสัมพันธภาพในทางสร้างสรรค์ในบรรยากาศของการสนับสนุนให้กำลังใจ ทำให้สมาชิกรู้สึกใกล้ชิด สามารถเข้ากันได้ดี และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและอยู่ร่วมกันในกลุ่มด้วยความรู้สึกผูกพัน ควรให้การสังเกตและการให้การสนับสนุน ให้กำลังใจสมาชิกก็จะให้การยอมรับและกล้าที่จะเปิดเผยตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นรับผิดชอบต่อตนเอง (The Responsibility Stage) เป็นระยะที่สมาชิกให้ความรับผิดชอบต่อกระบวนการของการแก้ไขปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การที่สมาชิกแต่ละคนได้ประเมินตนเอง โดยมองไปที่ตัวตนแท้ๆ อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการวางรากฐานของการกระทำที่รับผิดชอบ สมาชิกจะรู้สึกเป็นเจ้าของความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเอง และรับรู้ว่าเป็นผู้มีส่วนในปัญหาของตน เริ่มรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่จะต้องรับผิดชอบต่อการแก้ไขปัญหาซึ่งตนเป็นเจ้าของอยู่ การช่วยให้สมาชิกมีความรับผิดชอบในระยะแรก ไม่ใช่เป็นการบอกให้สมาชิกรับผิดชอบ แต่ต้องให้เขาเกิดความรู้สึกรับผิดชอบ ช่วยให้สมาชิกมีความรู้สึกรับผิดชอบทั้งในกลุ่มและนอกกลุ่ม การให้ความเคารพซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิกเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งจะทำให้สมาชิกเกิดการพัฒนาใน

ด้านต่างๆ การที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีโอกาสได้รับประสบการณ์จากกลุ่มเท่าเทียมกัน จะช่วยให้สมาชิกเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างกลมกลืน รับรู้ถึงความสนใจของตนเอง และเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่นด้วย

ขั้นที่ 4 ขั้นแก้ไขเปลี่ยนแปลง (The Work Stage) ระยะนี้เป็นการนำกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การช่วยกันแก้ปัญหาตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ช่วยให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการดังนี้

- 4.1 การกำหนดปัญหา การทำความเข้าใจ และการเข้าใจปัญหา
- 4.2 ร่วมมือกันเลือกหาวิธีการแก้ไขปัญหามultipleวิธี
- 4.3 วิธีการแก้ไขปัญหามากมาย จะได้รับการประเมิน พิจารณาด้วยการคิดอย่างวิเคราะห์ และทดลองกระทำพฤติกรรมใหม่
- 4.4 การตกลงใจเลือกทางออกที่ดีที่สุดของปัญหานั้น
- 4.5 การช่วยกันวางแผนปฏิบัติในหมู่สมาชิก
- 4.6 การลงมือปฏิบัติ

ในขั้นนี้จะเอื้ออำนวยให้สมาชิกกลุ่มมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือ และใช้ประโยชน์จากการเป็นผู้ช่วยเหลืออย่างดีที่สุด

ขั้นที่ 5 ขั้นปิดกลุ่ม (The Closing Stage) ขั้นปิดกลุ่มเป็นการช่วยให้สมาชิกได้รับประสบการณ์จากกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มจะให้การสนับสนุนให้กำลังใจแก่สมาชิกในช่วงที่เขากำลังเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของคนนอกกลุ่ม มีการส่งเสริมสนับสนุนให้การเสริมแรงทางบวกแก่การกระทำในทางสร้างสรรค์รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ที่ปรารถนาของสมาชิก การสนับสนุนให้กำลังใจทำให้สมาชิกมีแรงส่งเสริมภายในและเป็นผลให้สมาชิกยอมรับนับถือสิ่งแวดล้อมที่เขาอยู่ไปในทางสร้างสรรค์มากขึ้น ในขั้นนี้จะมีการทบทวน สรุป และเสริมแรงให้กำลังใจแก่สิ่งที่สมาชิกได้เรียนรู้มาแล้ว โดยผ่านกระบวนการของปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม ซึ่งจะทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์แห่งกลุ่ม ซึ่งสังเกตได้จากการที่สมาชิกเกิดการเรียนรู้ และมีการปรับปรุงตนเองหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม

กลวิธีในการดำเนินการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย

มีหลักสำคัญอยู่ 2 ประการคือ ในกลุ่มจะต้องมีการให้ข้อมูลและการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

1. การให้ข้อมูล

บาร์คเคอร์ และคณะ (Barker, Cegala, Kibler and Washlers, 1979) เห็นว่า การให้ข้อมูลเป็นกระบวนการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล วัตถุ และเหตุการณ์ หรือเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งต่างๆ ดังกล่าว โดยที่ข้อมูลที่จะให้นั้นควรมีโครงสร้างที่แน่นอน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้มีการซักถามเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ

2. การพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ฮาร์แนค, เฟสท์และ โจนส์ (Harnack, Fest and Jones, 1977) กล่าวถึงการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือความคิดในลักษณะต่อหน้าซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย คือการเพิ่มพูนความรู้ การยอมรับในการกระทำบางอย่าง การไม่ยอมรับมติบางอย่าง หรือเพื่อให้เกิดบรรยากาศในการดำเนินงานที่ดี จุดมุ่งหมายอาจจะตั้งไว้ก่อนหรือเป็นการตัดสินใจที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ประโยชน์จากการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน คือ สามารถเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคล พัฒนาบุคคลและช่วยสนองความต้องการทางสังคม

การพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันนั้น บลูม (Bloom อ้างถึงใน Bennett, 1995) เห็นว่า เป็นการกระทำต่อปัญหาร่วมกันโดยอาศัยข้อมูล และประสบการณ์ทั้งนี้สุดแล้วแต่ความลึกซึ้งและความสลับซับซ้อนของปัญหา ผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้ช่วยให้กลุ่มได้พิจารณาข้อบ่งชี้ของปัญหาพร้อมทั้งนำเอาทรัพยากรต่างๆ มาใช้เพื่อช่วยในการแก้ปัญหา สิ่งสำคัญคือจะต้องสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน

บทบาทหน้าที่ของผู้นำกลุ่มในการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย

ผู้นำกลุ่มในการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยนั้นจะมีบทบาทสำคัญในการประสานความต้องการและความคิดของสมาชิกในกลุ่มเข้าด้วยกัน ผู้นำกลุ่มจะมีส่วนช่วยให้กลุ่มได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน และดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น โดยกระตุ้นให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน (Bennett, 1955)

ลักษณะทั่วไปของผู้นำกลุ่ม

1. มีความรู้และสติปัญญา

2. มีวุฒิภาวะและความสนใจในกิจกรรมต่างๆ อย่างกว้างขวาง
3. มีแรงจูงใจและมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนมนุษย์

ในการดำเนินการกลุ่มผู้นำกลุ่มมีหน้าที่ ดังนี้ คือ

1. ผู้ริเริ่ม (Initiator) คือ เป็นผู้กำหนดหัวข้อ เนื้อหา และเตรียมกิจกรรมต่างๆ ไว้ล่วงหน้าในการแนะแนวกลุ่มย่อย
2. ผู้ชี้แนวทาง (Orientor) คือ เป็นผู้พิจารณาจุดมุ่งหมายและกำหนดทิศทางของกลุ่ม
3. ผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) คือ เป็นผู้ช่วยให้เกิดการสื่อสารภายในกลุ่มดำเนินไปโดยสะดวก เปิดโอกาสให้สมาชิกพูดเป็นรายบุคคล ตลอดจนสนับสนุนให้สมาชิกมีการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง มีการทวนซ้ำ และสรุปสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อให้สมาชิกได้ประเมินความก้าวหน้าของตน
4. ผู้สนับสนุน (Encourage) คือ เป็นผู้สร้างบรรยากาศเป็นกันเอง การยอมรับ และมีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเต็มที่
5. ผู้ประสาน (Harmonizer) คือ เป็นผู้ช่วยให้สมาชิก ประนีประนอมในความแตกต่างของกันและกัน ลดความตึงเครียด
6. ผู้สรุป (Summarizer) คือ เป็นผู้สรุปประเด็นที่ได้จากการพิจารณาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแต่ละช่วง เพื่อให้สมาชิกได้รับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในขณะนั้น
7. ผู้ให้ข้อมูลหรือข้อคิดเห็น (Fact-giver) คือ เป็นผู้ให้ข้อมูล คำแนะนำ หรือแนวคิด เพื่อให้สมาชิกเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม
8. ผู้ประนีประนอม (Compromiser) คือ ผู้เป็นผู้จัดข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม ช่วยให้กลุ่มดำเนินต่อไปได้
9. ผู้จัดเตรียม (Expediter) คือ ผู้จัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ในการดำเนินการกลุ่ม
10. ผู้บันทึก (Recorder) คือ เป็นผู้บันทึกการแสดงออกของสมาชิกในกลุ่ม
11. ผู้ประเมิน (Evaluator) คือ ผู้รายงานความก้าวหน้าให้กลุ่มทราบว่า ได้บรรลุจุดมุ่งหมายเพียงไร
12. ผู้วิเคราะห์ (Analyzer) คือ ผู้ที่ประเมินว่าในการเข้ากลุ่มสมาชิกได้เกิดการตระหนักรู้หรือไม่

บทบาทของสมาชิกกลุ่ม

ในการดำเนินการกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกกลุ่มมีบทบาท (Bennett, 1955) ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกคนอื่นๆ ตลอดจนฝึกปฏิบัติ ในกิจกรรมต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
2. มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม
3. มีส่วนร่วมในความสามารถที่จะพูด ความสามารถที่จะฟัง และที่สำคัญที่สุดคือ ความสามารถในการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ
4. ในกรณีที่มีการไปค้นคว้าเพิ่มเติมในข้อมูลบางอย่าง เป็นความรับผิดชอบของสมาชิกทุกคนที่จะเตรียมตัวที่จะมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม
5. มีการพยายามในการพูดภายใต้หัวข้อ และสามารถแบ่งปันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้กับทุกๆ คนได้
6. มีความร่วมมือและมีบรรยากาศที่ดีในการพูดและการฟัง เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
7. มีความรับผิดชอบต่อกลุ่ม ไม่ผูกขาดการแสดงความคิดเห็น โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ขนาดของกลุ่ม

ขนาดของกลุ่มควรมีสมาชิกกลุ่มประมาณ 8 ถึง 12 คน (Trotzer, 1977) หรืออย่างน้อยที่สุดประมาณ 3 คน ขึ้นไป จนถึงมากที่สุดประมาณ 15 คน การจัดขนาดกลุ่มขนาดใหญ่ขึ้นขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะของกลุ่ม ลักษณะของผู้นำกลุ่ม บุคลิกภาพของสมาชิกกลุ่ม และองค์ประกอบอื่นๆ กลุ่มส่วนใหญ่จะมีสมาชิกสูงสุดประมาณ 15 คน และบางกลุ่มอาจมีถึง 20 คน (Barker, 1979)

ระยะเวลาในการเข้ากลุ่ม

ระยะเวลาในการเข้ากลุ่มนั้น มีการศึกษาและให้ข้อเสนอแนะในแต่ละครั้งจะต้องใช้เวลาอย่างน้อย 1 ชั่วโมง แต่ระยะเวลาที่ดีที่สุดคือ 1 ชั่วโมง และ 1 ชั่วโมงครึ่งถึง 2 ชั่วโมง สำหรับความถี่ของการเข้ากลุ่มนั้น อย่างน้อยที่สุดจะพบกันสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ส่วนจำนวนครั้ง

ที่จะใช้ในการเข้ากลุ่มทั้งหมดขึ้นอยู่กับเป้าหมายของกลุ่มและธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม แต่อย่างน้อยที่สุดควรจะเข้ากลุ่มจำนวนไม่ต่ำกว่า 8 ครั้ง ว่า (Trotzer, 1977)

ผลที่ได้รับจากการแนะแนวเป็นกลุ่ม

การแนะแนวเป็นกลุ่มทำให้ ผู้ที่ได้รับการแนะแนวเกิดประโยชน์ด้านต่างๆ ดังนี้ (วัฒนา พัทธราวิช, 2531)

1. เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ สามารถมองเห็นภาพพจน์ของตนเองได้อย่างชัดเจน อันจะนำไปเป็นหลักปฏิบัติได้
2. เกิดการพัฒนาการ ซึ่งจะนำไปสู่การเจริญงอกงามจนถึงขีดสูงสุดของแต่ละบุคคล
3. เกิดความคิดริเริ่ม สามารถเข้าใจตนเองและปัญหาต่างๆ ได้อย่างแจ่มแจ้ง มีความรับผิดชอบและสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างฉลาด

จะเห็นได้ว่า การแนะแนวแบบกลุ่มย่อย มีพลังของกลุ่มที่ช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้พัฒนาทักษะตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย มาใช้ในการพัฒนาการตระหนักรู้ในอนาคตของนักเรียน

การตระหนักรู้ในอนาคต

ความหมายของการตระหนักรู้ในอนาคต

มิเชล (Mischel, 1974) กล่าวว่า การแสดงออกถึงการตระหนักรู้ในอนาคตของบุคคลนั้น เป็นการแสดงออกของพฤติกรรมอดได้รอได้ (Delay of Gratification) เป็นความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคลซึ่งเกิดจากความสามารถในการคาดการณ์ไกล และเล็งเห็นความสำคัญของผลดีผลเสียของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความต้องการได้รับผลในอนาคตที่ดีกว่าหรือมากกว่าผลที่เกิดในปัจจุบัน จึงดำเนินการวางแผนปฏิบัติ ต่อจากนั้นจะควบคุมตนเองให้ปฏิบัติเป็นขั้นไปตามแผนที่วางไว้ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการในอนาคต

ได้มีผู้ให้ความหมายของการมุ่งอนาคต การตระหนักรู้ในอนาคต ว่าหมายถึง การมีพฤติกรรมอดได้รอได้ เป็นความสามารถในการควบคุมตนเองเป็นไปตามแนวคิดของมิเชล (Mischel, 1981) ดังนี้

การตระหนักในอนาคต หมายถึง ความสามารถในการหน่วงเหนี่ยวความพึงพอใจที่ปรารถนา มีการคาดหวัง สามารถสังเกตเห็นการปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในอนาคต มีการวางแผนที่เป็นไปได้ในอนาคต แสดงออกให้เห็นทิศทางของบุคคลในภายหน้า ซึ่งมีความอดทน และแสดงออกถึงความเพียรพยายามอย่างค่อเนื่องและมุ่งมั่นในการวางโครงการระยะยาวเพื่อผลสำเร็จในอนาคต (Robinson, 1971; Kay, 1975; Giesme, 1983) สามารถที่จะคาดการณ์ไกล เห็นความสำคัญของอนาคต มีการวางแผนดำเนินการเพื่อผลในอนาคต สามารถควบคุมตนเองให้รอดได้รอดได้ และมีการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา (Lamm, Schmidt and Trommsdorff, 1976)

ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก (2520) ให้ความหมายของการมุ่งอนาคตไว้ว่า เป็นความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมของการอดได้ รอดได้ ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การรอรับรางวัลที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต แทนรางวัลเล็กน้อย ซึ่งจะได้รับในทันที หรือการงดบำบัดความต้องการในปัจจุบันของตนเอง เพราะเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดตามมาหรือการเพียรพยายามในปัจจุบัน เพื่อจุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต

ในการศึกษาเรื่อง ผลของการใช้เทคนิคพยากรณ์ที่มีต่อการมุ่งอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กนกวรรณ อุ๋นใจ (2535) ได้ให้คำนิยามศัพท์เฉพาะของการศึกษาวิจัยว่า ลักษณะมุ่งอนาคตเป็นการมองสู่ออนาคตของบุคคล โดยผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต จะเป็นผู้ที่สามารถคาดการณ์ไกล และตัดสินใจเลือกกระทำอย่างเหมาะสม หาแนวทางแก้ปัญหา และวางแผนดำเนินการเพื่อเป้าหมายที่ต้องการในอนาคต รู้จักการปฏิบัติให้เกิดการอดได้รอดได้ และมีความเพียรพยายามในปัจจุบันเพื่อประสบความสำเร็จในชีวิต

จากแนวคิดและความหมายของลักษณะมุ่งอนาคตดังกล่าว ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปคำจำกัดความของการตระหนักในอนาคตได้ว่า การตระหนักในอนาคต หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกล มีการควบคุมตนเองเพื่อผลที่ดีกว่าในอนาคต มีการวางแผน และสามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่ส่งเสริมการตระหนักในอนาคต

เมื่อบุคคลสามารถระงับหรือชลอการสนองความพึงพอใจของตนด้วยตนเอง สามารถอดได้รอดได้ (Delay of Gratification) เรียกว่ามีความสามารถในการควบคุมตนเองในการศึกษาเรื่อง เจตจำนง (will) ของมนุษย์ พบว่า บุคคลสามารถขัดขวางการกระทำของตนเอง ระงับหรือชลอการที่จะสนองความพึงพอใจอย่างทันทีทันใดของตนเองได้ สามารถที่จะ

ปฏิเสธความพึงพอใจที่จะได้รับอย่างทันทีทันใด อดทนรอผลรางวัลที่พึงปรารถนามากกว่าในอนาคต เป็นหัวใจสำคัญของการมีพลังแห่งความตั้งใจ (will power) หรือที่แนวคิดจิตวิเคราะห์ เรียกว่า มีพลังหรือความเข้มแข็งของอีโก้ (ego strength) การเรียนรู้ที่จะรอคอยผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาเป็นแนวทางให้มีการมุ่งอนาคตสูง เป็นปัจจัยสำคัญในการบรรลุเป้าหมายระยะยาว (Mischel, 1981)

ความสามารถในการตระหนักในอนาคตจะเพิ่มขึ้นตามอายุ และมีความสัมพันธ์กับสติปัญญา การเลือกที่จะชลอการบำบัดความต้องการ ชลอการสนองความพึงพอใจของบุคคล เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตและการเลียนแบบจากผู้อื่นด้วย นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับลักษณะอื่นๆ ของบุคคลอีกมาก เช่น ความรับผิดชอบทางสังคม วัฒนธรรมและครอบครัว (Mischel, 1974)

บุคคลที่ขาดสำนึกในอนาคตหรือมองอนาคตในแง่ร้าย มักจะสร้างปัญหา ก่อความยุ่งยากให้สังคม และขาดแรงจูงใจที่จะสร้างอนาคตของตนเอง (ริงสตรัค เฟิงนู, 2531) นักจิตวิทยาหลายท่านเชื่อว่าความไม่สามารถจะอดได้รอได้อย่างพอเพียง ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคม และอาชญากรรม ตลอดจนความล้มเหลวในการทำงาน การตระหนักในอนาคตจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาได้ (Mischel, 1974)

การมุ่งอนาคตจะเกิดได้ต้องอาศัยพื้นฐานด้านความคิดและสติปัญญา เนื่องจากบุคคลที่มีการมุ่งอนาคตจะต้องเป็นผู้ที่คาดการณ์ได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคต เห็นคุณค่าของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมากกว่าสิ่งเล็กน้อยในปัจจุบัน และจะต้องเป็นผู้เชื่อว่าสิ่งที่คาดว่าจะเป็นในอนาคตจะเกิดขึ้นกับตนได้จริง ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า บุคคลที่จะมีการมุ่งอนาคต จะต้องเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางการคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งตามทฤษฎีพัฒนาการรู้คิดของ เพียเจท์ ขั้นตอนพัฒนาการดังกล่าวคือ ขั้นปฏิบัติการการคิดแบบนามธรรม (Formal Operation) ซึ่งอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 11-15 ปี ทั้งนี้เพราะการคาดว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น สิ่งเป็นสิ่งที่ยังไม่มีตัวตน ต้องอาศัยการอ้างอิงซึ่งอยู่ในรูปของนามธรรมหรือสัญลักษณ์ ต้องใช้ความสามารถทางการคิดเชื่อมโยงกับหน่วยการคิดอื่นๆ ดังนั้นบุคคลที่มีความสามารถด้านความรู้คิดสูงย่อมจะง่ายต่อการพัฒนาการมุ่งอนาคตให้สูงขึ้นด้วย (สุรพงษ์ ชูเดช, 2526)

การตระหนักในอนาคตเป็นบุคลิกภาพด้านหนึ่งที่พัฒนามาจากการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) ซึ่งจะพัฒนาอย่างช้าๆ ในวัยเด็ก บุคคลบางคนจะอาศัยความสามารถของตนและเวลาในปัจจุบันเป็นรากฐานที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับตนเองในอนาคตได้ โครงสร้างของอนาคตขึ้นอยู่กับความคิดมีวิธีการหลายวิธีที่ก่อให้เกิดแผนและ

โครงการระยะยาว การมุ่งอนาคตจะสัมพันธ์กับความจำเป็นที่จะต้องมีความคิดในการวางแผนความตั้งใจที่จะกระทำและรายละเอียดบางอย่างที่ต้องทำ (รัตนา ประเสริฐสม, 2526)

การตระหนักในอนาคตนั้นสัมพันธ์กับลักษณะความมั่นคงทางสังคมของบุคคล การที่เด็กจะเรียนรู้ว่า ควรอดใจรอ นั้น ส่วนมากจะเกิดในครอบครัวฐานะปานกลางและฐานะสูงเท่านั้น เพราะครอบครัวฐานะยากจนย่อมไม่สามารถจะหาสิ่งของให้เด็กได้ตามสัญญามากนัก ทำให้เด็กขาดความเชื่อถือเกี่ยวกับอนาคต นอกจากนั้นการประสบความสำเร็จด้านต่างๆ ในชีวิตก็เป็นสิ่งที่จะช่วยให้บุคคลนั้นมีการตระหนักในอนาคตสูง ทำให้บุคคลเกิดมานะพยายามในการที่จะทำสิ่งต่างๆ เพราะมีความหวังว่าจะทำให้สำเร็จดังที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้ว (Kay, 1950 อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม, 2520)

มีผลการวิจัยพบว่าระดับของเจตจำนงที่บุคคลมีในการอดได้รอได้นั้นขึ้นอยู่กับผลตามที่บุคคลคาดหวังที่จะได้จากตัวเลือกที่เลือก (Mischel, 1966, 1968) สิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งก็คือบุคคลจะต้องมีความคาดหวังว่ารางวัลที่ตนรอคอยและใช้ความเพียรพยายามเพื่อให้ได้มานั้น มีคุณค่าและจะต้องเกิดขึ้นจริง ความคาดหวังและความรู้สึกเชื่อถือไว้วางใจที่มีเกิดจากในประสบการณ์ที่ผ่านมาของบุคคล ได้รับรางวัลตามสัญญา และได้รับการเสริมแรงจากการรอคอยและการควบคุมตนเองในการวางแผน การได้รับรางวัลตามสัญญา และลงมือกระทำเพื่อสู่เป้าหมาย ความเต็มใจที่จะเพียรพยายาม และรอคอยรางวัลนั้นขึ้นอยู่กับความคาดหวังว่าตนสามารถทำตามเงื่อนไขที่กำหนดได้ (Mischel and Staub, 1965) ความคาดหวังดังกล่าวไม่เพียงเกิดจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลโดยตรง แต่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบด้วย (Mischel, 1981)

ความสามารถในการอดได้รอได้เพิ่มตามอายุ เด็กที่มีอายุมากกว่ามีแนวโน้มที่จะอดได้รอได้มากกว่า มิเชล (Mischel, 1958) ศึกษาความสามารถอดได้รอได้ของเด็กอายุ 7, 8 และ 9 ขวบ โดยให้เด็กเลือก ระหว่างรางวัลที่น้อยกว่าแต่ได้รับทันทีทันใด (immediate reward) และรางวัลที่ใหญ่กว่าแต่จะได้รับในภายหลัง (delayed reward) พบว่า ในเด็กอายุ 7 ขวบร้อยละ 81 เลือกรางวัลที่ได้รับอย่างทันทีทันใด มีเพียงร้อยละ 19 ที่เลือกรางวัลที่จะได้รับในภายหลัง ในเด็กอายุ 8 ขวบ ร้อยละ 48 เลือกรางวัลที่ได้รับอย่างทันทีทันใดและมีถึงร้อยละ 52 ที่เลือกรางวัลที่จะได้รับในภายหลัง ส่วนเด็กอายุ 9 ขวบ มีเพียงร้อยละ 20 ที่เลือกรางวัลในทันทีทันใด และมีถึงร้อยละ 80 ที่เลือกรางวัลที่จะได้รับในภายหลัง และการศึกษาของ เมลิเคียน (Melikian, 1959) และมิเชล และเมทซ์เนอร์ (Mischel and Metzner, 1962) ก็พบผลการวิจัยที่สอดคล้องกับงานวิจัยข้างต้น

จากการประมวลผลเกี่ยวกับอายุและความสามารถในการอดได้รอได้ สรุปได้ว่า เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 4 ขวบ ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถสรุปหรือทำความเข้าใจกลวิธีที่มี

ประสิทธิภาพในการชลอการสนองความพึงพอใจของคนอย่างทันทีทันใด และบางทีอาจทำให้มีความยุ่งยากในการรอคอยมากขึ้นโดยการนึกถึงแต่รางวัลที่ตนอยากได้แต่ยังไม่ได้รับ (Mischel, 1981) เมื่ออายุประมาณ 5 ถึง 6 ขวบ เด็กรู้ว่า การหาอะไรมาปิดรางวัลหรือการไม่มองไปที่รางวัล ช่วยให้รอคอยรางวัลได้ง่ายกว่าการที่มองไปที่รางวัลหรือคิดถึงแต่รางวัลที่จะได้รับ เมื่อเรียนอยู่ในประมาณเกรด 3 เด็กจะเรียนรู้กลวิธีที่จะช่วยตนเองให้อึดทนต่อสิ่งล่อใจได้มากขึ้น และเมื่อเรียนอยู่ประมาณเกรด 6 เด็กจะใช้กลวิธีที่ช่วยให้มีพฤติกรรมอดใจรอได้โดยง่าย

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาการตระหนักในอนาคตของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากน่าจะมีความพร้อมโดยพื้นฐานในการเรียนและการมีพฤติกรรมอดใจรอได้

แนวทางการพัฒนาการตระหนักในอนาคต

จากการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการ บุญรับ ศักดิ์มณี (2532) ได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการมุ่งอนาคต โดยมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. การรู้จักความหมายของการมุ่งอนาคตโดยที่ การมุ่งอนาคต หมายถึง ความสามารถทางการรู้ และการคิด ตลอดจนการรับรู้ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ทั้งที่เป็นเวลาใกล้ปัจจุบันหรือห่างไกลปัจจุบันออกไปทุกที สิ่งที่จะเกิดในอนาคตนั้นในขณะที่คิดยังมีลักษณะเป็นนามธรรม ยังไม่ปรากฏ เป็นรูปธรรม ฉะนั้นผู้ที่มีสติปัญญาและการรู้การคิดที่พัฒนาแล้วจึงจะสามารถคิดถึงอนาคตได้ชัดเจน และเห็นความสำคัญของอนาคต

วิธีการฝึกให้บุคคลรู้จักความหมายของการมุ่งในอนาคตนี้ กระทำโดยการกระตุ้นให้บุคคลรู้จักคิดถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกลอย่างมีเหตุผล โดยการยกตัวอย่าง ให้แบบอย่างของการคิดประเภทนี้ และให้ฝึกการรู้การคิดในทำนองนี้

2. การเห็นความสำคัญของการมุ่งอนาคต การให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการมุ่งอนาคต หมายถึง การแจ้ง หรือแสดงให้ทราบประโยชน์ของการมุ่งอนาคต และโทษของการไม่มุ่งอนาคตที่เคยปรากฏมาแล้ว หรืออาจจะเกิดขึ้นต่อไป โดยจะชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และโทษอันจะเกิดกับบุคคล และสังคมในแง่มุมต่างๆ เช่น ผลเสียอันเกิดจากการไม่มุ่งในอนาคต อาจทำให้บุคคลไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ในขณะที่บุคคลที่มีการมุ่งอนาคตนั้นสามารถประสบความสำเร็จได้ เป็นต้น

วิธีฝึกให้บุคคลเห็นความสำคัญของการมุ่งอนาคต ก็กระทำโดยการให้เห็นตัวอย่างของผลดีที่เกิดขึ้นจากการกระทำกิจกรรมที่แสดงถึงการมุ่งอนาคต

3. การรู้จักคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต การรู้จักคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต หมายถึงความสามารถที่จะวางแผนและขั้นตอนการดำเนินการ หรือเข้าใจการเกิดและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ หรือสามารถคาดหวังเกี่ยวกับเหตุการณ์ข้างหน้า มองเห็นความเป็นไปได้ในอนาคตจากสภาพการณ์ปัจจุบัน นอกจากนี้การคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตยังมีส่วนสำคัญในการทำนายพฤติกรรมของบุคคล เมื่อสถานการณ์ต่างๆ เปลี่ยนไป (McClelland and Winter, 1969) การรู้จักคาดการณ์ในอนาคต จะทำให้บุคคลรู้จักการวางแผนในการทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตนต้องการ ดังนั้น การฝึกให้บุคคลรู้จักคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต จะช่วยบุคคลสามารถพิจารณาว่าตนจะเลือกประโยชน์ที่ได้รับเพียงเล็กน้อยในปัจจุบัน หรือประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าที่จะมีมาในอนาคต และตั้งเป้าหมายเกี่ยวกับอนาคตได้

วิธีการฝึกการคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตนั้นอาจจะทำโดยให้บุคคลเห็นตัวอย่างของการวางแผนการในอนาคตของผู้ที่มีการมุ่งอนาคต ให้ฝึกการวางแผนเกี่ยวกับชีวิต ฝึกเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับความคาดหวังของตน

พรณี ชูทัย (2522) ได้เสนอแนะปัจจัยที่ช่วยพัฒนาการมุ่งอนาคต ดังนี้

1. เด็กต้องได้รับแรงเสริมในทางบวกจากครู คือ ครูจะต้องเป็นผู้แนะนำช่องทางให้เด็กรู้จักตั้งเป้าหมาย หาแนวทางเลือกสำหรับชีวิตจริงๆ มิใช่เพื่อฝัน

2. ในการเรียนการสอน ครูต้องกระตุ้นให้กำลังใจและส่งเสริมให้เด็กคิดคือ ครูต้องมีกิจกรรมการสอนที่มีลักษณะของการมุ่งอนาคต

3. เด็กจะต้องได้รับการยอมรับความคิดเห็นคือในการแสดงความคิดเห็นในลักษณะอนาคต ซึ่งแฝงไว้ด้วยค่านิยม การประเมินผลของครูจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีความมั่นใจในความคิด และแสดงออกในรูปของพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของครูจะต้องเอาใจใส่ดูแล โดยใช้หลักจิตวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้อง

4. ครูควรจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจกล้าตัดสินใจ ให้โอกาสเด็กคิดแก้ปัญหา ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองและอยู่ภายในบรรยากาศที่อบอุ่นซึ่งจะเป็นแนวทางที่ส่งเสริมการมุ่งอนาคตของเด็กได้ดี

บทบาทของครอบครัวและโรงเรียนในการปลูกฝังการมีนิสัยการมุ่งอนาคต

1. บทบาทของครอบครัว

บิดามารดาต้องเป็นตัวอย่างที่ดี เช่น การรู้คุณค่าของเวลา มีการใช้เวลาว่างให้เป็น

ประโยชน์ มีการวางแผนกำหนดการใช้เวลา เช่น กำหนดว่าควรทำอะไรในวันหยุด และอาจใช้วิธีปลูกฝังวัยรุ่นให้เป็นผู้มีการมุ่งอนาคต โดยใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนแบบใช้เหตุผลและใช้วิธีควบคุมแบบปานกลางอย่างสม่ำเสมอ คงเส้นคงวา นอกจากนี้ การฝึกหัดการใช้เหตุผลและการคาดการณ์ ควรเริ่มจากสิ่งที่เป็นเรื่องง่ายๆ จนถึงเรื่องยาก เช่น การกระตุ้นให้วัยรุ่นวางแผนเกี่ยวกับการเรียนต่อหรือการวางแผนเกี่ยวกับอาชีพของตนเอง เป็นต้น

2. บทบาทของโรงเรียน

ครูสามารถปลูกฝังนิสัยการมุ่งอนาคตให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้โดยใช้วิธีสนับสนุนให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มในการทำงาน และมีความเพียรพยายามที่จะทำงานให้ลุล่วงไปได้ ยกย่องนักเรียนที่ทำงานเป็นผู้มีการมุ่งอนาคต ใช้วิธีการสอนที่จะกระตุ้นให้นักเรียนคิดค้นหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง นักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีทำงานเป็นขั้นตอน และสามารถวางแผนได้ ได้เรียนรู้เรื่องเหตุและผล สามารถคาดคะเนผลของเหตุการณ์ได้ นอกจากนี้ครูก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้มีการมุ่งอนาคต นั่นคือ ต้องเป็นผู้มีความเพียรพยายามและมีการวางแผนการกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาค้นหาความจริงในเรื่องต่างๆ เป็นต้น (เพ็ญแข ประจันปัจจนิก, 2527) จุดเน้นของการเรียนการสอนของการศึกษายุคใหม่ คือการเน้นประสบการณ์ตรง เรียนรู้จากปัญหาและความเป็นจริงในสังคม ตลอดจนการเสริมสร้างแนวทัศนะเชิงอนาคต (Futuristic Orientation) ให้เกิดแก่ผู้เรียน ศึกษาเส้นทางของอนาคตด้วยเหตุและผลด้วยสติปัญญา (ชัยวัฒน์ คุประตระกุล, 2527)

การสอนเด็กเพื่อนำความรู้ไปใช้ในอนาคต ต้องเริ่มต้นด้วยการคาดการณ์ว่าในอนาคตจะมีอะไรที่สำคัญและแตกต่างไปจากปัจจุบันบ้าง เด็กควรมีโอกาสในการวางแผนการเรียนในอนาคตของตนเอง และพัฒนาการคิดวิเคราะห์ให้มากขึ้น การมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต จะช่วยให้การวางแผนเป็นไปด้วยความรอบคอบ สมเหตุสมผล (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2527)

การพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้พร้อมที่จะอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงสู่อนาคตที่ไม่แน่นอนนี้ หนทางหนึ่ง คือ การให้บุคคลมีทัศนะที่กว้างไกลทั้งในแง่ของมิติเกี่ยวกับเวลา สถานที่ ชุมชน และวิถีชีวิต เพื่อจะได้ปรับปรุง ปฏิบัติหรือกำหนดแนวทางเดินที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การช่วยกระตุ้นให้เยาวชนสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ของตนเองและสังคมได้ตั้งแต่ปัจจุบัน มีการประยุกต์เทคนิควิธีการตระหนักในอนาคต เช่น การพรรณนาอนาคต การสร้างอนาคตจำลอง วงล้ออนาคต การวิเคราะห์เครือข่ายอาชีพ

รังสรรค์ เพ็งชู (2531) ได้เสนอวิธีการตรวจสอบค่านิยมในอนาคต เพื่อใช้ในกระบวนการแนะแนว ดังนี้คือ

1. มุ่งให้นักเรียนตระหนักว่า อนาคตเกิดจากความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในอดีต และสภาพแวดล้อมกับโอกาส และโดยการเลือกตัดสินใจของมนุษย์เอง
2. มุ่งให้นักเรียนตระหนักว่า การคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต เป็นการตรวจสอบทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ในอนาคต
3. มุ่งให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของโลกและชีวิตอย่างเป็นระบบเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

จากแนวคิดการมุ่งอนาคตข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญที่นักเรียนควรต้องเข้าใจถึงการตระหนักในอนาคตของตนเอง ให้เป็นผู้ที่รู้จักการคิดถึงอนาคตได้อย่างชัดเจนเห็นความสำคัญของอนาคต มองเห็นความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ข้างหน้า ซึ่งจะทำให้สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ โดยเน้นในการเรียนรู้การตระหนักในอนาคตเกี่ยวกับการศึกษาและการประกอบอาชีพ โดยการให้แบบอย่างของตัวแบบในโปรแกรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยจากต่างประเทศ

โรบินสัน (Robinson, 1971) ได้ศึกษามุมมองในอนาคตของนักเรียนที่กระทำความคิดที่ไม่เคยถูกจำกัด กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่เคยกระทำความผิด 1 ครั้งหรือมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป แต่ไม่ถูกฟ้องทางกฎหมายจำนวน 48 คน พบว่าเด็กที่กระทำความผิดจะมองอนาคตในระยะสั้นและมีการตระหนักในอนาคตน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ความวิตกกังวลไม่มีความสัมพันธ์กับการตระหนักในอนาคต

แลมม์ ชมิคท์และทรมอสต์ดอร์ฟฟ์ (Lamm, Schmidt and Trommsdorff, 1976) ได้ศึกษาถึง เพศและฐานะทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวกำหนดการตระหนักในอนาคตและการมองไปข้างหน้าของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่นฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับกลางและต่ำเป็นเด็กหญิง 50 คน และเด็กชาย 50 คน ที่มีอายุระหว่าง 14-16 ปี โดยวัดการตระหนักในอนาคตด้านความหวัง ความกลัว จากคำบอกเล่าของเด็ก การตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลาในการมองอนาคต และการมองโลกในแง่ดีและแง่ร้าย พบว่า เด็กหญิงที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ มองโลกในแง่ดีมากกว่า เด็กหญิงที่มาจากครอบครัวที่มี

ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางและเด็กชายที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำได้แสดงความหวังและความกลัวในการเลือกอาชีพมากกว่าเด็กหญิงจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ

เพจและโรบินสัน (Page and Robinson, 1988) ได้ศึกษาบทบาททางเพศ และการตระหนักในอนาคตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยแคนาดา เพศชาย 86 คน และเพศหญิง 137 คน พบว่า นักศึกษาเพศชายให้ความสำคัญในการวางแผนอาชีพในอนาคตของตนเอง และอาชีพที่วางแผนไว้แตกต่างไปจากครอบครัวบิดามารดา และในด้านการมองอนาคตจะมองอนาคตของตนเองในแง่ดี

เนอร์มี (Nurmi, 1987) ได้ศึกษาการตระหนักในอนาคตของวัยรุ่น การวางแผนชีวิตและการเรียนรู้ทางสังคมจากการพูดคุยในครอบครัว โดยใช้แบบสอบถามกับแม่บ้านจำนวน 138 คน พบว่า เด็กวัยรุ่นมุ่งหวังในอาชีพในอนาคต การศึกษา และการมีครอบครัว และในด้านการคิดเกี่ยวกับการวางแผนชีวิต พบว่าการตั้งจุดมุ่งหมายในการศึกษาของวัยรุ่นจะสูงกว่าการตั้งจุดมุ่งหมายของมารดาที่มีต่อวัยรุ่น

เนอร์มี (Nurmi, 1987) ได้ศึกษาเพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และลักษณะปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีผลต่อการตระหนักในอนาคตของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่น 148 คน อายุ 10-11 ปี, 14-15 ปี และ 17-19 ปี พบว่า ลักษณะของอายุ เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวมีผลต่อการตระหนักในอนาคตของวัยรุ่น โดยการวางแผนเป้าหมายไว้อย่างกว้างๆและคลุมเครือจะลดลงเมื่อเขามีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนจุดมุ่งหมายในอนาคต และวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับสูง จะมีการตระหนักในอนาคตสูงกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ และพบว่า การพัฒนาการตระหนักในอนาคตที่สำคัญก็คือ การได้มีการอภิปรายกันในเรื่องดังกล่าว

งานวิจัยในประเทศไทย

ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจณปัจจนิก (2520) ได้ศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทยโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นในโครงการวิจัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนรัฐบาลและนิติตั้งชายและหญิง ในเขตกรุงเทพมหานคร และเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 1, มัธยมศึกษาปีที่ 3, มัธยมศึกษาปีที่ 5 และนักศึกษามหาวิทยาลัยปีที่ 2 ซึ่งมีอายุระหว่าง 11-25 ปี และมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งสามระดับ จำนวน 1,400 คน พบว่า

1. การมุ่งอนาคต แปรปรวนไปตามลักษณะทางสังคม 3 ประการ คือ เพศ ชั้นเรียน และสถานที่เกิด โดยผู้หญิงมีการมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ชาย ผู้ที่เรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยของการมุ่งอนาคตสูงที่สุด ส่วนผู้ที่เรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยของการมุ่งอนาคตต่ำที่สุด และผู้ตอบที่เกิดในกรุงเทพมหานครมีการมุ่งอนาคตสูงกว่า ผู้ตอบที่เกิดในต่างจังหวัด

2. การมุ่งอนาคต มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบ คือ ผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก แบบใช้เหตุผล และแบบลงโทษทางจิตมีการมุ่งอนาคตสูง

3. การมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับจริยธรรม

พนิดา สีนสุวรรณ (2527) ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะมุ่งอนาคต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในวิชาสังคมศึกษา เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยการสอนโดยใช้เทคนิคการพยากรณ์กับการสอนแบบบรรยาย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2526 จำนวน 72 คน พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงในกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมจิตต์ เพิ่มพูน (2532) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคการพยากรณ์กับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คนและกลุ่มควบคุม 40 คน กลุ่มทดลองสอนโดยใช้เทคนิคการพยากรณ์ กลุ่มควบคุมสอนโดยการสอนตามคู่มือครู พบว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีลักษณะมุ่งอนาคตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีลักษณะมุ่งอนาคตหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กนกวรรณ อุ่นใจ (2535) ได้วิจัยเรื่องผลของการใช้เทคนิคการพยากรณ์ที่มีต่อการมุ่งอนาคต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสามร้อยยอดวิทยาคม จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 30 คน พบว่า กลุ่มที่ได้รับการพัฒนาโดยเทคนิคการพยากรณ์มีการมุ่งอนาคตสูงขึ้นกว่ากลุ่มที่ได้รับข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติระดับ .01

บุญรียบ ศักดิ์มณี (2532) ได้วิจัยเรื่องการเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการด้วยการเสริมสร้างจิตลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ การมุ่งอนาคต และการควบคุมตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการบรรจุใหม่ที่เข้ารับการอบรมหลักสูตรพื้นฐานการปฏิบัติราชการที่สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. จำนวน

120 คน เป็นชาย 51 คน และหญิง 69 คน ซึ่งสังกัดกระทรวงต่างๆ และทำงานไม่เกิน 1 ปี โดย
 สุ่มข้าราชการเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มที่หนึ่งได้รับการฝึกการมุ่งอนาคต
 ร่วมกับการฝึกควบคุมตนเอง กลุ่มที่สองได้รับการฝึกการมุ่งอนาคตเพียงอย่างเดียว กลุ่มที่สามได้
 รับการฝึกการควบคุมตนเองอย่างเดียว ส่วนกลุ่มที่สี่ ซึ่งเป็นกลุ่มควบคุมนั้นไม่ได้รับการฝึก
 แต่อย่างใดแต่ได้ทำกิจกรรมอื่นแทน ผลการวิจัยแสดงว่า

1. ผู้ที่ได้รับการฝึกการมุ่งอนาคตและการฝึกการควบคุมตนเองมีลักษณะที่ฝึกสูง
 กว่ากลุ่มควบคุม
2. การเสริมสร้างการมุ่งอนาคต และการควบคุมตนเองส่งผลต่อจิตใจและ
 พฤติกรรมการทำงานของข้าราชการให้มีพฤติกรรมการทำงานเพื่อประโยชน์ของหน่วยงาน
 มากขึ้น

จักรวาล ภูวนันท์ (2537) ได้ศึกษา เรื่องผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการ
 มุ่งอนาคตของนักเรียนสถานสงเคราะห์ เด็กหญิง บ้านราชวิถี กรุงเทพมหานคร โดยได้
 ทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 12 คนและกลุ่ม
 ควบคุม 12 คน กลุ่มทดลองเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มควบคุมเป็นกลุ่มที่ได้รับการ
 สอนแบบปกติ ผลการวิจัยแสดงว่า

1. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีการมุ่งอนาคตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
 ที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติมีการมุ่งอนาคตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีการมุ่งอนาคตสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการ
 สอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้น พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับการตระหนักใน
 อนาคตจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เพศ อายุ และปฏิสัมพันธ์ที่มี
 ผลต่อการตระหนักในอนาคตของวัยรุ่น ได้มีการใช้กิจกรรมกลุ่ม การใช้เทคนิคพยากรณ์ การ
 เสริมสร้างจิตลักษณะในการช่วยเหลือนักเรียน และข้าราชการให้มีการมุ่งอนาคตสูงขึ้น แต่ยังไม่
 มีการใช้โปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยที่มีต่อการตระหนักในอนาคตกับนักเรียน
 เพื่อทดลองว่าจะมีผลต่อการช่วยเหลือให้นักเรียนมีการตระหนักในอนาคตที่สูงขึ้นหรือไม่ ดัง
 นั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า โปรแกรมแนะแนวแบบกลุ่มย่อยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น
 เพื่อทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือให้นักเรียน
 มีการตระหนักในอนาคตสูงขึ้นได้หรือไม่

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้ทำวิจัยมุ่งที่จะช่วยเหลือให้นักเรียนมีการตระหนักใน
อนาคตที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยที่มีต่อการตระหนัก
ในอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สมมติฐานการวิจัย

1. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย จะมี
คะแนนการตระหนักในอนาคต สูงกว่าก่อนเข้ารับโปรแกรม
2. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย จะมี
คะแนนการตระหนักในอนาคตสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่ม
ย่อย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย หมายถึง การแนะแนวที่จัดบริการให้นัก
เรียนเป็นกลุ่มขนาดเล็ก มีผู้นำกลุ่มที่จะดำเนินการตามเป้าหมายที่กำหนด ปฏิสัมพันธ์ที่เกิด
ขึ้นจะทำให้สมาชิกในกลุ่มได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความคิดเห็น และประสบการณ์ร่วม
กัน นำไปสู่การเข้าใจในตนเอง และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง มีการวางแผน การตัดสินใจ มี
การพัฒนาพฤติกรรมตามเป้าหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การจัดโปรแกรมการแนะแนว
ให้กลุ่มที่มีจำนวนสมาชิก 10 คน เพื่อพัฒนาการตระหนักในอนาคต โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้นำกลุ่ม
เป็นผู้เอื้ออำนวยบรรยากาศของกลุ่มให้สมาชิกได้รับความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ
ประสบการณ์กัน โดยตระหนักถึงความสำคัญของการตระหนักในอนาคต มีการตั้งเป้าหมาย
และวางแผนอนาคต เพื่อนำกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ สมาชิกจะใช้เวลาในการเข้ากลุ่ม
สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง 40 นาทีติดต่อกันเป็นเวลา 5 สัปดาห์ รวมจำนวน
9 ครั้ง

การตระหนักในอนาคต หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกล มีการควบคุม
ตนเอง เพื่อผลที่ดีกว่าในอนาคต และสามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง คะแนนที่ได้จากแบบวัดการตระหนักรู้ในอนาคตที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2539 โรงเรียนหัตถสารเกษตรวิทยาการ อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนหัตถสารเกษตรวิทยาการ

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหัตถสารเกษตรวิทยาการ จำนวน 20 คน ที่มีคะแนนจากแบบวัดการตระหนักรู้ในอนาคตต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 10 คน และกลุ่มควบคุม 10 คน

3. ตัวแปรในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ โปรแกรมการแนะนำแบบกลุ่มย่อย

ตัวแปรตาม คือ คะแนนการตระหนักรู้ในอนาคตที่ได้จากแบบวัดการตระหนักรู้ในอนาคต

4. เวลาในการดำเนินการทดลอง ใช้เวลาในการเข้ากลุ่มสัปดาห์ละ 2 ครั้ง กลุ่มพบกันทุกวันจันทร์และวันศุกร์ โดยเข้ากลุ่มในวันจันทร์ที่ 11, 18, 25 พฤศจิกายน และ 2 ธันวาคม 2539 และวันศุกร์ที่ 8, 15, 22, 29 พฤศจิกายน 2539 และ 6 ธันวาคม 2539 ครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง 40 นาที ติดต่อกัน 9 ครั้ง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ในช่วงเวลา 13.50 น. - 15.30 น. รวมเวลา 15 ชั่วโมง

5. สถานที่

สถานที่ที่ใช้ในการเข้ากลุ่มโปรแกรมแนะนำแบบกลุ่มย่อยทุกครั้ง คือ ห้องจริยธรรม ของโรงเรียนหัตถสารเกษตรวิทยาการ

6. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบวัดการตระหนักรู้ในอนาคตที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบผลการเข้าร่วม โปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยที่มีต่อการพัฒนา การตระหนักในอนาคตให้นักเรียน
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูแนะแนวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการจัดโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อย ในการพัฒนาการตระหนักในอนาคตให้นักเรียน
3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยการจัด โปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชน เช่น การพัฒนาทักษะทางสังคม การควบคุมตนเอง การพัฒนานิสัยในการเรียน